

Vizijo komunizma je treba postaviti na realna tla

Posebno odliko študije tovariša Vinka Hafnerja vidim v tem, da prikazuje problematiko kot izrazito protislovno, ne črnobelo, mehanično, statično in da je njegov pristop zgodovinski po obravnavi razvoja in po prikazu teorije. Avtor, ki je človek prakse, sooča programsko in teoretično misel s prakso.

Protisloven je že sam položaj Zveze komunistov, ker je dejansko v marsičem še vedno partija na oblasti in je zelo obremenjena z elementi dejanskega opravljanja političnega monopola. Po drugi strani pa se Zveza komunistov sama tega zaveda in želi biti čedalje bolj sestavni del zavesti in ravnanja delavcev v samoupravnem združenem delu. Pri tem se zastavlja vprašanje, na katere družbene sile naj se Zveza komunistov opre, da bo čim manj prvo in čimbolj drugo. Tu nam avtor ponuja zelo zanimivo tezo za razpravo, da so na neki način največja rezerva tisti sloji, ki so pravzaprav najmanj udeleženi pri ustvarjenem dohodku in sploh pri ustvarjenem družbenem bogastvu. To je zelo zanimiva teza, ki zasluži širšo obdelavo. Dejal bi samo to, da se mi zdi, da je tudi položaj teh slojev globoko protisloven. Na neki način so lahko največja obveznost Zveze komunistov, da jih pripelje v družbo kot zainteresirane za tako družbeno usmeritev, kakršno Zveza komunistov predstavlja in za kakršno se zavzema. To je gotovo velika obveznost Zveze komunistov, čeprav ne samo nje. Po drugi strani pa bi bilo zelo čudno, če bi bili najbolj zainteresirani za samoupravljanje tisti, ki imajo najmanj od njega, to je od rezultatov dela v samoupravnem sistemu. Menim, da bi morali izhajati iz tega, da bi ob upoštevanju načela delitve dohodka po delu morali biti najbolj zainteresirani za samoupravni način upravljanja pogojev sredstev in rezultatov dela tisti, ki imajo največ od tega. Doseči moramo, da bo najširša množica delavcev videla v samoupravljanju, in dejansko tudi ravnala tako, največjo možnost, da se v njem uveljavi, zadovolji svoje in skupne potrebe in interese. Tisti, ki niso še dovolj ali sploh še niso z rezultati svojega dela vključeni v združeno ali družbeno delo sploh, so zaradi svoje potencialne ustvarjalnosti, ki pa je premalo ali celo sploh neizkoriščena, največja rezerva za ustvarjanje družbenega bogastva na temelju dejavnosti vseh družbenih članov samih. Nikakor ne mislim, da je mogoče problem zreducirati samo na neki ekonomistični in grobi materialni vidik, globoko pa sem prepričan, da zasnova sistema socialističnega samoupravljanja neizogibno računa ne samo z moralno, ampak tudi z materialno zainteresiranostjo delavca. Potemtakem ne bi bilo sicer treba imeti pomislekov do teze, da so ti sloji po svojem položaju bolj zainteresirani za samoupravlja-

nje kot drugi sloji, vendar pa zahteva ta teza širšo obrazložitev. Objektivno bi prav ti sloji morali biti najbolj zainteresirani za rešitev svojega položaja na temelju samoupravljanja, ker je v primerjavi z etatično alternativo samo na ta način mogoče vključiti vse delovne in ustvarjalne sile v družbi. Koliko pa uspeva družbi to ne samo prikazati, ampak tudi same te sloje vključiti med tiste, ki lahko svojo usodo spreminjajo, od tega je odvisno, koliko dejansko uspemo razvijati samoupravni socializem jugoslovanskega tipa. Zdi se mi, da pri sedanji gospodarski krizi ni največji problem stanje v samem gospodarstvu, ampak se mi zdi, da je najhujša kriza prav v pomanjkljivem spoznanju, v pomanjkljivi pripravljenosti, zlasti pa v pomanjkljivem delovanju, da se lahko izhod iz krize najde na samoupravnih osnovah. Mislim, da je v tem pogledu pri nas najhujša kriza. Menim, da je pragmatizem profesionalne upravljalke strukture, pomanjkanje revolucionarne vizije, revolucionarne teorije v njeni zavesti, če že ne največji, pa gotovo eden največjih problemov. Menim, da je pri dobršem delu upravljalke strukture izredno malo prisotno prepričanje, da je možno upravljati našo družbo v smeri in na podlagi samoupravljanja. Profesionalno upravljalška struktura je v krizi, ker ne najde izhoda iz situacije, za katero je na eni strani značilen izkazano neuspešen administrativni način, na drugi strani pa so tudi močno prisotne težnje anarholiberalizma, skupinsko lastninskega ravnanja, parcialnosti in avtarkičnosti.

Zdi se mi, da je bistvo v tem, da se delavski razred ni konstituiral kot kolektivni samoupravljaec. To z drugimi besedami ne pomeni nič drugega, kot da samoupravni produkcijski odnos ne prevladuje v družbi, da se integracija združenega dela in družbena integracija sploh ne zagotavlja dovolj na samoupravnih osnovah, ampak še vedno precej administrativno s političnim posredovanjem. Prva naloga Zveze komunistov je v tem, da se sama tako postavi, da bo delavski razred dejansko postal kolektivni samoupravljaec. S tem pa bo realizirana tudi intelektualna sestavina, kajti samoupravljanje pomeni poleg neposrednega dela, ki bi moralo biti čedalje bolj intelektualno delo, delo upravljanja, to je gospodarjenje. Potemtakem se zame problem kolektivnega intelektualca in kdo naj bi to bil, zastavlja kot povsem praktično vprašanje realizacije samoupravljanja. Tega praktičnega vprašanja pa ne bomo uspešneje razreševali, če ne bomo ponovno uveljavili revolucionarne teorije s tem, da bomo v praksi pokazali, da komunizem ni samo nek končni cilj, do katerega vodi zelo dolga pot, kjer ni nobene kontinuitete, nobene prave povezanosti z današnjo stvarnostjo. Mislim, da je treba jasno povedati, da komunizem pomeni dejansko danes na naši stopnji razvoja to, da imamo že zdaj kot nosilca družbenega razvoja dejansko delavca, ustvarjalca, in to kot kolektivnega delavca, kolektivnega samoupravljalca, nezaprtega v njegov tozd in v njegovo delovno organizacijo, v njegovo občino ali republiko, ampak odprtega v Jugoslavijo in svet. Mislim, da je treba vizijo komunizma postaviti na realna tla in jo povezati z današnjostjo. Edino na ta način lahko presežemo pojave, ko je nekaterim nerodno govoriti, da so za

samoupravljanje, da so za socializem, za komunizem, ker vse to marsikdaj preveč enačijo z neuspešnostjo, z utopičnostjo, z ideologijo kot izkrivljeno zavestjo in podobno. Ključ za vse to pa je v sami Zvezi komunistov, ki mora znotraj sebe, v vsej svoji raznoteri sestavljenosti vendarle uveljaviti konsistentno teorijo kot teorijo za spremembo prakse.

SONJA LOKAR

Za komunizem si ne moremo izmišljati etapnih ciljev

V prispevku tovariša Hafnerja je predvsem poudarjeno pojmovanje komunizma kot cilja in vizije delavskega razreda. Dobro je analizirano, kako na izgubljanje komunistične vizije kot merila vsakdanjega praktičnega ravnanja v ZK vpliva njeno prepočasno spreminjanje iz partije oblasti v notranjo revolucionarno silo gibanja združenih samoupravljalcev. Dobro je tudi prikazano, kako ta zastoj neugodno vpliva na socialno strukturo članstva ZK in razjeda njegove moralnopolitične in vrednostne usmeritve, vse to pa oddaljuje ZK od temeljnih slojev delavskega razreda.

Nobeni od teh trditev ni mogoče oporekati, vendar pa so po mojem prepričanju v analitičnem smislu v izhodišču nekoliko prekratke in jim je treba dodati še eno bistveno sestavino. Treba je namreč analizirati, kaj pomeni – z vidika strategije in taktike današnje zveze komunistov – znana teoretična ugotovitev klasikov marksizma, da komunizem ni stanje in ni »ideal«, h kateremu komunisti težimo, in ni naključna izmišljotina te ali one genialne glave ali sekte, ampak je zgodovinsko gibanje milijonov delovnih ljudi. Takoj, ko pri analizi upoštevamo tudi spoznanje, da je komunizem gibanje, katerega subjekt je zavestno samodejaven delavski razred, smo si namreč prisiljeni zastaviti vprašanje, ali je in zakaj je ta del delavskega razreda, ki je strukturiran kot delavsko gibanje, danes v defenzivi. Ugotovitev tovariša Hafnerja je točna. Mislim, da na tej ravni ostajajo tudi mnoge analize buržoaznih teoretikov, ko ugotavljajo, da v zgodovinski pojavnosti komunističnih oblik gibanja bolj ali manj stalno prihajajo na dan težnje po tem, da partija zamenja gibanje, aparat zamenja partijo in navdihnjeni voditelji zamenjajo partijski aparat. Vendar pa je potrebna analiza, ki bi dala za akcijo uporaben odgovor na vprašanje, kateri so tisti procesi, ki potekajo znotraj samega temeljnega subjekta revolucije, torej znotraj delavskega razreda kot celote in znotraj celotne družbene strukture, s katero je ta razred v vseh sodobnih družbah usodno povezan, iz katerih se rojeva ta substitucionalizem, katerega najtežja posledica je, vsaj v smislu razvoja proizvodjalnih sil, premalo dinamična ali celo toga družba.